

Пантелєєва Мірабель Андріївна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 103 н.г. «Право» ННІПП НАВС

Науковий керівник:

Пендюра Максим Миколайович,
завідувач кафедри теорії, історії та філософії права ННІПП НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ: ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Правовий режим воєнного стану в Україні регулюється комплексом нормативно-правових актів, серед яких ключову роль відіграють Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII (зі змінами) [1] та Закон України «Про оборону України» [2]. Саме ці закони визначають поняття воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові основи діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, а також гарантії прав і свобод людини та громадянина і прав та законних інтересів юридичних осіб.

На підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану», було видано Указ Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року про введення воєнного стану в Україні, який того ж дня був затверджений Законом України № 2102-IX [3]. Введення воєнного стану є результатом збройної агресії російської федерації проти України, що розпочалася 24 лютого 2022 року.

Конституційні (конституційно-правові) гарантії.

Згідно з частиною першою Стаття 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» визначає перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які можуть бути тимчасово обмежені у зв'язку із введенням воєнного стану [1]. Ці обмеження спрямовані на забезпечення національної безпеки та громадського порядку в умовах збройної агресії. Указом Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року було конкретизовано, що тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися права і свободи, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України [3]. Відповідно до ст. 20 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» визначається, що відповідно до Конституції України, не можуть бути обмежені права і свободи людини і громадянина, передбачені ч. 2 ст. 64 Конституції України. А також згідно з ст. 22 того ж закону, введення воєнного стану не може бути підставою для застосування тортур, жорстокого чи принижуючого людську гідність поводження або покарання, а за ст. 23 передбачено відшкодування збитків, завданих під час введення воєнного стану фізичним особам.[1]

Найдієвішим засобом забезпечення прав та свобод людини є судові гарантії. Конституція України гарантує здійснення правосуддя виключно судами і під час війни. Передача цих функцій іншим органам чи створення надзвичайних та особливих судів не допускається [4]. Тому суди продовжують здійснювати правосуддя, але вже з врахуванням реальної ситуації та щоденного ризику військових дій. На цьому також наголошує і стаття 26 Закону № 389-VIII, зокрема: правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється лише судами, які створені відповідно до Конституції України; скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється; створення надзвичайних та особливих судів не допускається [1]. Хоча воєнний стан не впливає на перебіг процесуальних строків, він може бути поважною причиною для їх поновлення або продовження.

До позасудових гарантій належать: презумпція невинуватості та наявність інституту уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (Омбудсман) [5], бо саме він відіграє важливу роль у системі гарантування прав і свобод людини і громадянина, особливо в період дії воєнного стану. Він здійснює свою діяльність на підставі звернень громадян України, іноземців, осіб без громадянства чи їх представників, народних депутатів України, а також за власною ініціативою. До основних функцій Уповноваженого належать: відкриття провадження у справі про порушення прав і свобод; роз'яснення заходів, що їх має вжити особа, яка подала звернення; направлення звернення за належністю до компетентних органів та контроль за їх розглядом; а також участь у підготовці доповідей з прав людини для міжнародних організацій. В умовах воєнного стану особлива увага приділяється моніторингу дотримання рівних прав і свобод, прав національних меншин, політичних і релігійних поглядів. Важливим аспектом діяльності Омбудсмана є його доступність, спрощена процедура подання скарг, надання онлайн-консультації та зустрічі з представниками громадянського суспільства та ЗМІ. Він також бере участь у конференціях з міжнародного гуманітарного права та інформує про порушення норм МГП з боку агресора.[5, с.12-16.]

На територіях, де введено воєнний стан, для забезпечення дії Конституції та законів України, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян можуть утворюватися тимчасові державні органи – військові адміністрації. Рішення про їх утворення приймається Президентом України за поданням обласних державних адміністрацій або військового командування. Одним із основних завдань військових адміністрацій є забезпечення безпеки, підтримка громадського порядку, захист конституційних прав і свобод людини і громадян. Начальники військових адміністрацій забезпечують на відповідній території додержання Конституції і законів України, виконання актів Президента України та відповідних органів виконавчої влади [1] Існують ще громадські організації які відіграють важливу роль у моніторингу, документуванні та захисті прав людини під час збройного конфлікту. Вони надають юридичну допомогу постраждалим від російської агресії, здійснюють моніторинг порушень прав людини, допомагають військовослужбовцям та їхнім родинам, а також захищають громадських активістів і працівників медіа [7] Громадські організації також сприяють удосконаленню законодавства у сфері прав людини

та контролюють діяльність правоохоронних органів. Вони надають гуманітарну та психологічну підтримку постраждалим, поширюють об'єктивну інформацію та сприяють формуванню свідомого громадянства [8, с.27-29.]

Поряд із внутрішньодержавними, в системі гарантій прав та свобод людини і громадянина є місце і для міжнародно-правових гарантій.

Фактично це – документи, які ратифіковані в Україні і складають частину нашого законодавства, а саме: Загальна декларація прав людини (1948), Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966), Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (1966), Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950), а також - невід'ємною частиною є створення міжнародних органів та установ, основною метою діяльності яких є захист прав та свобод людини, а саме: Міжнародний суд ООН, Європейська комісія з прав людини, ЄСПЛ, Суд ЄС, Європейська комісія, Європейський Омбудсмен, Комітет міністрів РЄ, Комісар РЄ з прав людини, ПАРЕ, Європейський комітет з соціальних прав, Європейський комітет запобігання катуванням, тощо [6, с.24.]

Як висновок, можна зазначити, що правовий режим воєнного стану в Україні, хоч і передбачає тимчасове обмеження певних конституційних прав і свобод, водночас містить низку важливих гарантій для забезпечення прав людини. Основу цих гарантій складають Конституція України, а також законодавство про правовий режим воєнного стану. Ключову роль у забезпеченні прав людини відіграють державні інституції, такі як військові адміністрації, судова система, Уповноважений Верховної Ради з прав людини, кожна з яких має свої функції та повноваження у цій сфері. Внутрішньодержавні механізми доповнюються міжнародно-правовими інструментами захисту прав людини. Серед них варто виділити міжнародні договори, які безпосередньо закріплюють права людини, а також міжнародні інституції, покликані забезпечувати їх реалізацію та сприяти їх захисту. Забезпечення належного рівня захисту прав людини в умовах воєнного стану є не лише юридичним обов'язком держави, а й важливим фактором підтримки національної єдності та стійкості у боротьбі за суверенітет і територіальну цілісність України.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 07.05.2025).
2. Закон України «Про оборону України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> (дата звернення: 07.05.2025).
3. Указ Президента №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 07.05.2025).
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-вр. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 07.05.2025).
5. Майданник О.О. Інститут омбудсмана у механізмі забезпечення прав людини в Україні. Адвокат. 2010. № 7. С. 12-16. (дата звернення: 07.05.2025).

6. Рябовол Л.Т. Гарантії прав та свобод людини і громадянина у зарубіжних країнах. Права людини в Україні: минуле, сьогодення, майбутнє: тези доп. учасників Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 10 груд. 2020 р.). Харків, 2020. С. 22-25. (дата звернення: 07.05.2025).

7. АрміяINFORM ; URL: <https://armyinform.com.ua/2023/01/14/gromadski-organizacziyi-yaki-zahyshhayut-pravaukrayincziv-v-umovah-voyennogo-stanu/> (дата звернення: 07.05.2025).

8. Про стан розвитку громадянського суспільства України в 2021 році та його зміни на початку 2022 року: матер. щоріч. доп. / В. Потапенко та ін. ; за заг. ред. Ю. Каплан. Київ: НІСД, 2022. 56 с. (дата звернення: 07.05.2025).

Pantelieieva Anastasiia

1st year law enforcement student, group 102, the Educational and Scientific Institute of Law and Psychology, the National Academy of Internal Affairs

Scientific Adviser:

Bohutskyi Vadym,

Associate Professor of the Department of Business Ukrainian and Foreign Languages, the Educational and Scientific Institute of Law and Psychology, the National Academy of Internal Affairs, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

COMMUNICATION AS A SECURITY COMPONENT OF HUMAN ACTIVITY

Communication is a multifaceted phenomenon that encompasses various aspects of human interaction, from the personal to the global level. Your theoretical research is necessary for several reasons. First, communication includes various forms and methods of information transfer, and the rapid development of digital technologies requires the creation of new effective ways of interaction, as well as the search for tools to improve information exchange. Secondly, in order to understand the main mechanisms of communication, it is important to create effective models of the communication process. Thirdly, the development of new communication strategies is better to improve the quality of interaction, reduce the risks of misunderstandings and conflicts [1, p. 72].

Communication is constantly changing and developing, which creates certain rules for modern society and its transformation possibilities. Its importance is difficult to overestimate, especially in the conditions of the information society. The ability to effectively work for a person's success in various spheres of life [2]. The main task of communication is to promote the cohesion of society and its development. Scientist A. Turenne believed that communication is able to direct society to change and improvement, and its correct organization can lead to significant achievements in socio-economic, technological and other spheres.